

Gianni Rodari'nin *Favole al Telefono* Adlı Kitabındaki Masal Başlıkları ile Türkçe Çevirilerinin "Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği" Bağlamında İncelenmesi

DR. ESHABİL BOZKURT*

Öz

Bu makalede amaç, Gianni Rodari'nin *Favole al telefono* adlı masal kitabındaki masal başlıklarının Türkçe erek metinlere aktarımını "Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği" bağlamında incelemektir. Çalışmanın temel inceleme nesnesini kaynak metin olarak İtalyan çocuk edebiyatının önde gelen isimlerinden olan Rodari'nin 1962 yılında yayımladığı *Favole al telefono* adlı masal kitabındaki masal başlıkları, erek metinler olarak da bu kitabın farklı yıllarda Türkçeye yapılan üç çevirisindeki masal başlıkları oluşturmaktadır. Bu erek metinler makalede EM-1, EM-2 ve EM-3 biçiminde gösterilecek olup bu metinlerin çevirmenleri, yayın yılları ve yayınevleri şu şekildedir: EM-1: 2005 yılında Demet Elkâtip tarafından *Telefonda Masallar* başlığıyla çevrilmiş ve Alkım Yayınevi tarafından yayımlanmıştır; EM-2: 2006 yılında Üzeyir Gündüz tarafından *Telefon Öyküleri* başlığıyla çevrilmiş ve Harf Eğitim Yayıncılığı tarafından yayımlanmıştır; EM-3: 2012 yılında Eren Cendey tarafından *Bir Telefonluk Masallar* başlığıyla çevrilmiş ve Can Sanat Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Temel inceleme nesnesi olarak bu kaynak metin ve erek metinlerin seçilmesinin nedeni, adı geçen eserlerdeki masal başlıklarının daha önce "Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği" bağlamında ele alınmamış olmasıdır. Kaynak metinde yetmiş masal ve bir de giriş yazısı bulunmaktadır. Giriş yazısı her üç erek metne de aktarılmıştır. Ancak kaynak metindeki yetmiş masalın tamamı birinci erek metne aktarılırken ikinci erek metne kırk bir, üçüncü erek metne ise atmış sekiz masal aktarılmıştır. Bu masal başlıklarının çevirileri, Sündüz Öztürk Kasar'ın çeviri göstergebilimi bağlamında ortaya koyduğu "Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği" çerçevesinde incelenecek ve inceleme sonrası da üç erek metinde karşılaşılan "anlam evirici eğilim"lere dair karşılaştırmalı bilgiler verilecektir.

Anahtar sözcükler: Gianni Rodari, *Favole al Telefono*, çeviride anlam evrilmesi dizgeselliği, çeviri göstergebilimi, yazın çevirisi

THE ANALYSIS OF TALE TITLES IN THE WORK TITLED *FAVOLE AL TELEFONO* BY GIANNI RODARI AND THEIR TURKISH TRANSLATIONS WITHIN THE CONTEXT OF "THE SYSTEMATICS OF DESIGNIFICATION IN TRANSLATION"

Abstract

The aim of this study is to examine the Turkish translations of the tale titles in Gianni Rodari's tale book titled *Favole al telefono* within the context of "the Systematics of Designification"

* Bağımsız araştırmacı, eshabilbozkurt@gmail.com, orcid 0000-0003-2577-5315.

Gönderim tarihi: 12.10.2022

Kabul tarihi: 23.12.2022

in Translation". The corpus of the study is the tale titles in 1962 tale book titled *Favole al telefono* by Rodari, one of the leading writers in children's literature in Italian and the tale titles in the three Turkish translations of this book. These three target texts are labelled as TT1, TT2 and TT3 in the study, and the translators, publication years and publishers of these texts are as follows: TT1: it was translated in 2005 by Demet Elkâtip with the title of *Telefonda Masallar* and published by Alkim; TT2: it was translated by Üzeyir Gündüz in 2006 with the title *Telefon Öyküleri* and published by Harf Eğitim; TT3: it was translated by Eren Cendey in 2012 with the title *Bir Telefonluk Masallar* and published by Can Sanat. The reason behind the selection of this source text and the three target texts for analysis is that the tale titles in the source text have not been investigated or studied within the context of "the Systematics of Designification in Translation" before. There are seventy tales and an introduction in the source text. The introductory text is translated in all three target texts. However, while all seventy tales in the source text are translated in TT1, forty-one tales are translated in TT2, and sixty-eight tales are translated in TT3. The translations of these tale titles are analyzed within the framework of "Systematics of Designification in Translation" in the context of semiotics of translation developed by Sündüz Öztürk Kasar, followed by a comparative discussion of the "designificative tendencies" identified in the three target texts.

Keywords: Gianni Rodari, *Favole al Telefono*, the Systematics of Designification in Translation, Semiotics of Translation, Literary translation

GİRİŞ

● talyan çocuk edebiyatı denilince akla ilk gelen isimlerden olan Gianni Rodari, 23 Ekim 1920'de Omegna'da doğar ve ilkokuldaki öğreniminin ilk dört yılını burada tamamlar. 1930'dan 1947'ye kadar Varese'de yaşayan Rodari, ortaokul yıllarında kapasitesi ve becerisiyle ön plana çıkarak sınıfının en iyi öğrencisi olur. 1935 yılında Katolik Hareketinde aktif bir rol üstlenir, 1936'da ise sekiz öykü yayımlar. 1937 yılında bu hareketin Gavirate Gençlik Kolları Başkanlığından ayrılır ve hayatında köklü bir değişiklik olur. Bu yıllarda müziğe ve okumaya karşı büyük bir merakı vardır. Bir taraftan Nietzsche, Stirner, Schopenhauer, Lenin, Stalin ve Trotski'nin eserlerini okurken bir yandan da keman dersi alır. 1939'da Milano'da Katolik Üniversitesi Dil Fakültesine kaydolar ama mezun olmadan okulu bırakır. Varese bölgesinde çeşitli kasabalarda öğretmenlik yapar (<http://www.giannirodari.it/biografia/biografia.html>. Erişim Tarihi: 12.09.2022). Yazarın hayatındaki dönüm noktalarından biri çocuklar için yazmaya başladığı 1947 yılıdır. Sonrasında ise kendini çocuklar için yazmaya verir ve bu süreç onu Andersen Ödülü'ne kadar götürür. "1979 yılında, bir Rusya seyahati sırasında sağlığı bozulan Rodari, 14 Nisan 1980'de geçirdiği bir cerrahi operasyon sırasında hayatını kaybeder" (Gündüz, 2014, s. 818). Rodari'nin hayatının "iki ayrı dönem ve iki ayrı platformda" değerlendirilebileceğini söyleyen Üzeyir Gündüz'e (2014, s. 820) göre birinci dönem şu şekildedir:

"Birinci yarı dönem -planlanmış olmasa da- onu çocuklar için yazmaya yönlendiren ve çocuk ruhunda derin izler bırakan travmatik bir süreçtir: Henüz dokuz yaşındayken babasız kalışı; yokluk ve kıtlık içinde büyümesi; üç yıllık papaz okulu macerasını bir yana bırakırsak, dört başı bayındır bir eğitim görememesi; savaş yıllarının çalkantısı,

işsizlik, ekmekle özgürlük arasında yaşanan politik gelgitler onun yazarlık hayatında önemli bir yer tutar. Nitekim bu süreç ona, içinde özgürlük isyanı taşıyan her yazar gibi, radikal tezleri olan öncü yazarların eserlerini okuma fırsatı vermiştir” (Gündüz, 2014, s. 820).

Gündüz, Rodari'nin hayatının ikinci dönemini ise şöyle izah eder:

“Rodari'nin hayatının ikinci yarı dönemi, sadece çocuklara adanmış bir sanat ve edebiyat şöleni gibidir. Artık onun hayatının merkezinde kızı Paola ve diğer dünya çocukları vardır. Bir ülkenin çocukları mutlu oldukları sürece diğerleri de mutlu olacaktır. Bu bakımdan, onları sanat ve edebiyat yoluyla eğitmeyi, onlara yeni ve özgür bir ufuk açmayı, bilimin ve aklın aydınlığında yeni bir dünya görüşü telkin etmeyi yeğlemiştir. Ancak bu telkinlerini; kaba ve hoyrat bir yaklaşımla değil; son derece nahif ve estetik ölçüler içinde kurguladığı ironik yaklaşımlarla ulaştırmaya çalışmıştır” (Gündüz, 2014, s. 820).

Çocuk edebiyatının en önemli türlerinden biri masaldır. Yüzlerce yıllık birikime sahip olan Türk kültür ve edebiyat dizgesinde hem Batı dillerinden hem de Doğu dillerinden çevrilmiş birçok masal bulunmaktadır. Tanzimat ve özellikle de Cumhuriyet'ten sonra Batı kültüründen bu türdeki çevirilerin sayısında artış görülmektedir. Önceleri Fransız dilinden yapılan çeviriler ağırlıkta iken günümüzde hemen hemen birçok Batı dilinden çeviriler yapılmaktadır. Bu makalede İtalyan yazar Gianni Rodari'nin *Favole al telefono* adlı masal kitabının Türk kültür ve edebiyat dizgesindeki çevirilerinde yer alan masal başlıkları, Sündüz Öztürk Kasar'ın çeviri göstergebilimi bağlamında ortaya koyduğu “Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği” çerçevesinde irdelenecektir. İrdelemeye temel olan sorunsal, İtalyan kültür ve edebiyat dizgesinin önde gelen çocuk edebiyatı yazarlarından biri olarak kabul edilen Rodari'nin farklı tarihlerde, farklı çevirmenler tarafından Türkçeye çevrilen ve bazen aynı yayınevi tarafından bazen de farklı yayınevleri tarafından yayımlanan bu masal kitabındaki masal başlıklarının çevirilerinin adı geçen bu dizgesellik bağlamında ele alınmamış olmasıdır.

Jack Zipes (2009, s. 91), Rodari'nin birçok edebiyat tarihçisi tarafından yirminci yüzyılda İtalya'nın en önemli çocuk edebiyatı yazarı olarak kabul edildiğini söyler. Avrupa ülkelerinde tanınmış bir yazar olan Rodari'nin eserleri farklı dillere çevrilmiş ve nihayetinde yazar 1970 yılında, dünyanın en iyi çocuk edebiyatı yazarlarına verilen Hans Christian Andersen Ödülü'ne layık görülmüştür. “İtalya'da da Premio Prato, Premio Castello ve Premio Rubino gibi çeşitli ödüller almıştır” (Salvadori, 2002, s. 170). Yazarın gerek Andersen Ödülü'ne layık görülmesi gerek İtalya'da çeşitli ödüller alması ve gerekse de eserlerinin de çeşitli Avrupa dillerine çevrilmesi, Rodari'nin çocuk edebiyatındaki yerini ve önemini¹ göstermektedir. Dolayısıyla Türk okurlarının böylesine önemli bir yazarın eserlerinden mahrum kalması düşünülemezdi. Bu görüşte olan yayınevi ve çevirmenler, Rodari'nin 1962 yılında yayımlanan ve bir giriş ile yetmiş masaldan oluşan eserini Türk kültür ve edebiyat dizgesine kazandırmışlardır. Bir nevi sebep-i telif gibi de nitelendirilebilecek olan bu giriş bölümünde verilen bilgiler şu şekildedir:

Satış temsilcisi olan Bianchi, çok yoğun çalışmaktadır. Haftanın altı gününü dışarıda geçirmektedir. Sadece pazar gününü evinde geçirebilmektedir. Signor Bianchi bir pazartesi sabahı

¹ Rodari'nin hayatı, eserleri ve İtalyan çocuk edebiyatına etkileri için bkz. Salvadori, 2002; Karail, 2012, Gündüz, 2014.

evden ayrılırken, masal dinlemeden uyuyamayan kızına her akşam telefonda bir masal anlatacağına dair söz verir. Her akşam masal anlatmak üzere kızını arayan Bianchi, kazancı düşük olduğu ve telefon faturasını da kendisi ödediği için kısa masallar anlatmaktadır. Kazancı iyi olduğu zamanlar ise uzun masallar da anlatmıştır. Masallar öylesine güzeldir ki santral görevlileri masal saati olduğunu bildiklerinden telefonu Bianchi'nin kızına bağlar ve kendileri de işlerini bırakarak masalları dinler (Rodari, 1995, s. 9-10). Kaynak metni oluşturan masallar, kaynak metnin bu giriş bölümünde bahsi geçen Bianchi'nin kızına anlattığı masallardır.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

“Çevirmek, Anlamı Eğip Bükme Sanatı mıdır?” başlıklı makalesinde Sündüz Öztürk Kasar, sözlüklerde bulunmadığını belirttiği ve “anlam oluşumundaki sorunlar ve hasarlar konusunda ‘désignification’ kavramının katacağı artı değeri” (2021, s. 23) ifade etmek ve bu alandaki boşluğu doldurmak için kavramın tanımını şu şekilde yapar: “Çeviride göstergelerin kavranması ve yeniden üretilmesi sırasında meydana gelen her türlü anlamdan uzaklaştır(ıl)ma, anlamın değişimi, anlamdan yoksun bırak(ıl)ma, anlamın olumsuzlanması ve anlamın yok edilmesi edimi ya da durumu” (Öztürk Kasar, 2021, s. 23).

Sözcüğün tanımının Türkçeye çevrilmesinde sorun olmadığını; ancak “içerdiği tüm anlamlarla Türkçeye aktarmanın olanaksız” olduğunu “Fransız dilinde bu küçücük dé- önekinin hem uzaklaş(tır)ma, hem değiş(tir)me, hem yoksun bırak(ıl)ma, hem tersini belirtme hem yok etme anlamlarına gelebildiğini ve dilimizde tüm bu anlamların bir tek birimle verme imkânının olmadığını” belirten Öztürk Kasar, “anlamın bir oluştan başka bir oluşa geçirilmesi” söz konusu olduğu için “anlam evrilmesi” karşılığını önerir (Öztürk Kasar, 2021, s. 24). Antoine Berman’ın “biçim bozucu eğilimleri”nden esinlenerek 2008 yılındaki bir çalışmada “anlam bozucu eğilimler” şeklinde bir adlandırma yaptığını ve daha sonra da “anlam evirici eğilimler” olarak güncellenmesi gerektiğini belirten ve “Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği”ni çeviribilim alanına kazandıran Öztürk Kasar, Ozan Erdem Güzel ile hazırladığı “Ayşe Kulin’in *Nefes Nefese* Adlı Romanı ile İngilizce Çevirilerinin Kent Göstergibilimi ve Çeviri Göstergibilimi Odağında Çözümlemesi” başlıklı makalesinde dizgeselliğin gelişimini şu şekilde açıklamaktadır:

“Öztürk Kasar tarafından geliştirilen ilk adıyla ‘Anlam Bozucu Eğilimler Dizgeselliği’, ilk kez Fransızca olarak önerilmiş (Öztürk Kasar, 2009, 193), daha sonra Öztürk Kasar tarafından süreç içinde güncellenerek yeni bir adlandırmayla önce Fransızca olarak ‘Système de la Désignification en Traduction’ (Öztürk Kasar, 2020b) ve daha sonra Türkçe olarak ‘Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği’ (Öztürk Kasar, 2021a) adıyla nihai biçimi oluşturulmuştur” (Öztürk Kasar vd. 2022, s. 872).

Alıntıda da görüldüğü üzere Öztürk Kasar’ın nihai olarak “Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği” olarak adlandırdığı dizgesellikte anlam evrilmesi düzeylerini “anlamlamanın değişimi”, “anlamlamanın dönüşümü” ve “anlamlamanın yitimi” olmak üzere üç gruba ayırır. Anlam evirici eğilimlerden “anlamın aşırı yorumlanması”, “anlamın bulanıklaştırılması” ve “anlamın eksik yorumlanması”, anlam evrilmesi düzeylerinden “anlamlamanın değişimi”ne dâhildir ve anlamlama alanlarından da “anlam” alanında yer almaktadır. Anlam evirici eğilimlerden olan “anlamın kaydırılması”, “anlamın bozulması” ve “anlamın çarpıtılması”, anlam

evrilmesi düzeylerinden “anlamlamanın dönüşümü”ne dâhildir ve anlamlama alanlarından da “dolay anlam” alanında yer almaktadır. Anlam evirici eğilimlerin son üçlü grubu olan “anlamın saptırılması”, “anlamın parçalanması” ve “göstergenin yok edilmesi” ise anlam evrilmesi düzeylerinden “anlamlamanın yitimi”ne dâhildir ve anlamlama alanlarından da “anlamsızlık” alanında yer almaktadır (Öztürk Kasar, 2021, s. 28).

Öztürk Kasar, “anlamlamanın değişimi” düzeyinde yer alan “anlamın aşırı yorumlanması”nda “bu eğilimin özgün metinde verileden daha fazla bilgi verilerek ya da örtük olarak verilen bir göstergenin açığa çıkarılmak suretiyle kendini gösterdiği ve sonuç olarak da aşırı bir anlam ve aşırı çeviri ürettiğini” (2021, s. 29), “anlamın bulanıklaştırılması”nda “özgün metinde açık seçik ortada olan bir anlamın belirsiz hale getirilmesi ve sonuçta da bulanık bir çeviride bulanık bir anlam ortaya çıktığını” (2021, s. 29), “anlamın eksik yorumlanması” eğiliminde ise özgün metinde verileden daha az bilgi verilerek eksik bir çeviri üretildiğini ve yetersiz bir anlam sunulduğunu söyler (2021, s. 30). “Anlamlamanın dönüşümü” düzeyinde yer alan “anlamın kaydırılması” eğiliminde “sözcükbirimlerin olası anlamlarından birinin ama çeviri metin bağlamında gerçekleşmemiş olan bir anlamın ya da özgün metnin çağrıştırmadığı bir yan anlamın aktarılması” (2021, s. 31) biçiminde gerçekleştiğini söyleyen Öztürk Kasar, “anlamın bozulması” eğiliminde “özgün metindeki anlam birimiyle bir ilintisi olmakla birlikte kesin olarak yanlış bir bilgi aktaran, yanlış bir anlam üreten çeviri söz konusu” (2021, s. 32) olduğunu ve “anlamın çarpıtılması” eğiliminde ise özgün metne karşıt bir anlam oluşturulduğunu ifade eder (2021, s. 33). Öztürk Kasar “anlamlamanın yitimi” düzeyinde yer alan “anlamın saptırılması” eğiliminde “özgün metin anlamıyla hiçbir ilintisi olmayan bir anlamın [...] üretildiği aykırı bir çeviriye işaret edildiğini” (2021, s. 34), “anlamın parçalanması” eğiliminin “çeviride anlamdan yoksun bir sözce üretilmesi şeklinde kendini gösterdiğini” (2021, s. 34) ve bu düzeyin son eğilimi olan “göstergenin yok edilmesi eğilimi”nde ise “anlamlı birimin tümüyle silinmesi ce göstergenin yok edilmesi söz konusu” (2021, s. 35) olduğunu ifade eder.

Öztürk Kasar ve Güzel, “Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği” çerçevesinde yapılacak bir çeviri çözümlemesinin yararlarını şöyle izah etmektedir:

“Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği” çerçevesinde yapılacak bir çeviri çözümlemesinin, tuzaklarla dolu yazınsal çeviride çevirmenin çetin anlam arayışına sağlam bir temel kurma olanağı sunduğunu; başka bir deyişle bir yazınsal yapının bir başka dile çevrilmeden önce bu yapının göstergebilimsel açıdan çözümlenmesinin yazınsal çeviri sürecinde çevirmene ışık tutarak işini nasıl büyük ölçüde kolaylaştırdığını örneklerle somutlaştırarak kanıtlamaktadır. Bu bakımdan, göstergebilimsel çözümlemenin yardımına başvurmaksızın ya da en azından özgün metni göstergebilimsel bir bakış açısıyla okumaksızın yapılan çevirilerde anlam sorunlarıyla karşılaşma ve anlam bozucu eğilimlere kapılma olasılığı yüksektir” (Öztürk Kasar vd. 2022, s. 875).

Bir eserin çevirisinin yapılmadan önce Öztürk Kasar’ın önerdiği çeviri göstergebilimsel bir çözümleme, çevirmenlere yol gösterecek ve çevirmenlerin karşılaşılabileceği anlamsal sorunları en düşük seviyeye indirecektir.

2. İNCELEME

Bu çalışmanın temel inceleme nesnesini Rodari'nin *Favole al telefono* adlı kitabındaki masal başlıkları ile bu başlıkların Türkçeye çevirileri oluşturmaktadır. Rodari'nin eserinde yetmiş masal ve bir de bu masalların ortaya çıkışını anlatan kısa bir giriş bulunmaktadır. Türkçe çevirilerinde ise masal sayıları, yayınevlerine göre farklılık arz etmektedir. Üç farklı çevirmenin Türkçeye kazandırdığı bu eser, kitap halinde bir bütün olarak üç farklı yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Çevirilerin kronolojisi şu şekildedir: Kaynak metnin Türkçeye ilk çevirisi Demet Elkâtip tarafından *Telefonda Masallar* adıyla yapılmış ve 2005 yılında Alkım Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Kaynak metni bu ilk çeviriden bir yıl sonra (2006) Üzeyir Gündüz², *Telefon Öyküleri* adıyla çevirmiş ve bu çeviri, Harf Eğitim Yayıncılığı tarafından yayımlanmıştır. Metnin üçüncü çevirisi Eren Cendey tarafından *Bir Telefonluk Masallar* adıyla yapılmış ve bu çeviri 2012 yılında Can Sanat Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Tülin Sadıkoğlu da kaynak metni bir bütün olarak değil de yetmiş masaldan dördünü çevirmiş ve yine Can Sanat Yayınları da bu çevirileri 2017 ve 2018 yıllarında, resimli ve müstakil birer çocuk kitabı olarak yayımlanmıştır. Tülin Sadıkoğlu'nun çevirdiği masallar şunlardır: *Il topo dei fumetti* (Çizgi Roman Faresi), *Il giovane gambero* (Küçük Kerevit), *L'uomo che rubava il Colosseo* (Kolezyum'u Çalan Adam), *Promosso più due* (Artı İki). Ayrıca Sima Özkan, *L'uomo che rubava il Colosseo* başlıklı masalı *Kolezyum'u Taşıyan Adam*; *Il giovane gambero* başlıklı masalı *Minik Cesur Kerevit*, *Il topo dei fumetti* başlıklı masalı da *Çizgi Roman Faresi* başlığıyla çevirmiş ve bu masallar müstakil birer çocuk kitabı olarak Fom Kitap tarafından yayımlanmıştır.

Alkım Yayınevi ve Can Sanat Yayınları'nın çevirileri asıl kaynak dil çevirisi iken Harf Eğitim Yayınları'nın çevirisi aradil çevirisidir. İnceleme esnasında erek metinler kronolojik olarak sıralanacak olup Demet Elkâtip'in çevirisi EM-1, Üzeyir Gündüz'ün çevirisi EM-2 ve Eren Cendey'in çevirisi EM-3 olarak gösterilecektir.

EM-2'de "Gianni Rodari" başlıklı bir yanmetin bulunmakta ve burada yazarın hayatı ve edebi kişiliği ile eserlerine dair bilgiler aktarılırken "Rodari'nin eserleri, değişik isim ve formatlar altında, kimi zaman da seçkiler yapılarak değişik dünya dillerine çevrilmiştir. *Telefon Öyküleri* de yazarın aynı adı taşıyan Fransızca basımından dilimize kazandırılmış bir seçkidir" (2006, s. 1) ifadelerine yer verilmiştir. Dolayısıyla bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere EM-2, bir aradil çevirisi ve çeviri seçkisidir.

KM'deki ithafta geçen "A Paoletta Rodari e ai suoi amici di tutti i colori" (1995, s. 5) ifadesi; EM-1'de "Paoletta Rodari ve her renkten arkadaşlarına" (2005, s. 7), EM-3'te "Paoletta Rodari'ye ve onun birbirinden farklı arkadaşlarına" (2012, s. 9) şeklinde çevrilirken EM-2'de bu ifadenin çevirisine yer verilmemiştir. KM'deki "C'era una volta..." (1995, s. 9) ile başlayan ve bu masalların nasıl ortaya çıktığını anlatan kitaba giriş niteliğindeki bölüm EM-1'de kaynak metinde olduğu gibi başlıksız olarak ve "Bir zamanlar..." (2005, s. 9) şeklinde, EM-2'de kitabın da adı olan "Telefon Öyküleri" (2006, s. 7) şeklinde, EM-3'te ise "Evvel Zaman İçinde" (2012, s. 11) şeklinde çevrilmiştir.

² Çevirmen, bu eseri Türkçeye ilk kendisinin çevirerek 2006 yılında yayımlandığını, 2007 yılında da Alkım Yayınları tarafından yayımlandığını (Gündüz, 2014, 819) söylemesine rağmen Alkım Yayınlarından çıkan Demet Elkâtip çevirisinin ilk baskısının 2005 yılında yapıldığı görülmektedir.

Rodari'nin kitap başlığının sözcüğü sözcüğüne çevirisi EM-1'in de başlığı olan "Telefonda Masallar" iken giriş bölümü incelendikten sonra Bianchi'nin kızına her akşam masal anlatma olayının telefonda ve de kısa sürede gerçekleşmesi gerekliliğinden dolayı EM-2'nin başlığı olan "Telefon Öyküleri" ve EM-3'ün başlığı olan "Bir Telefonluk Masallar" şeklinde çevrilmesi bu iki başlığın içerikten hareketle verildiğini göstermektedir.

Erek metinlerdeki masal sayıları, yayınevlerine göre farklılık göstermektedir. Demet Elkâtip tarafından *Telefonda Masallar* adıyla çevrilen ve Alkım Yayınevi tarafından yayımlanan EM-1'de kaynak metindeki masalların tamamı görülmektedir. Üzeyir Gündüz tarafından *Telefon Öyküleri* adıyla çevrilen ve Harf Eğitim Yayıncılığı tarafından yayımlanan EM-2'de, KM'deki masallardan sadece kırk biri varken yirmi dokuz masalın çevrilmediği görülmektedir. Eren Cendey tarafından *Bir Telefonluk Masallar* adıyla çevrilen ve Can Sanat Yayınları tarafından yayımlanan EM-3'te ise kaynak metindeki masalların sadece ikisinin çevirisinin yer almadığı görülmektedir. Erek metinlerde yer almayan masallar şu şekildedir:

KM'de olup da EM-2'ye aktarılmayan masallar şunlardır: Il cacciatore sfortunato, Il paese senza punta, Il paese con l'esse davanti, Gli uomini di burro, La strada di cioccolato, A inventare i numeri, A comprare la città di Stoccolma, A toccare il naso del re, La famosa pioggia di piombino, La giostra di Cesenatico, Sulla spiaggia di Ostia, Storia del regno di mangionia, Alice casca in mare, Lo spaventapasseri, Vecchi proverbi, Il pescatore di Cefalú, Abbasso il nove, La febbre mangina, A dormire a svegliarsi, Uno e sette, L'uomo che rubava il colosseo, Ascensore per le stelle, Il muratore della Valtellina, La coperta del soldato, Il maestro Garrone, Il pianeta della verità, Processo al nipote, Promosso piú due, L'omino di niente,

KM'de olup da EM-3'e aktarılmayan masallar ise şunlardır: Il maestro Garrone, Processo al nipote. EM-3'e çevrilmeyen her iki masalın EM-2'ye de çevrilmediği görülmektedir. KM'de yer alıp da EM-1, EM-2 ve EM-3'e çevirisi yapılan masal başlıklarında görülen anlam evirici eğilim örnekleri³ şu şekildedir:

1.Örnek⁴

KM	La passeggiata di un distratto
EM-2	Dalgın Çocuk

KM'deki "La passeggiata di un distratto" şeklindeki başlık Türkçeye "Dalgın Çocuk" şeklinde aktarılmıştır. KM'de geçen ve Türkçede "gezi(nti)" anlamına gelen İtalyanca "la passeggiata" (<https://www.wordreference.com/ittr/passeggiata>. Erişim Tarihi: 08.12.2022) sözcüğü EM-2'ye çevrilmemiştir. Bu başlığın çevirisinde "anamlı birimin tümüyle silinmesi ve göstergenin yok edilmesi söz konusu" olduğu için "artık anlamdan hiçbir iz kalmamış, sıfır derecesine ulaşılmış" ve "metnin anlam evrenine ciddi bir darbe indirilmiştir" (Öztürk Kasar, 2021, s. 35) denilebilir. Ayrıca çevirmenin bu başlığı EM-2'ye aktarırken KM'de geçmemesine rağmen "çocuk" sözcüğüne yer vermesi, başlığın EM-2'ye çevirisinde "özgün metinde verilenden daha fazla bilgi verilmesi" ve "anlamın aşırı yorumlanması" (Öztürk Kasar, 2021, s. 29) olarak değerlendirilebilir.

³ Örneklerin incelenmesinde sadece anlam evirici eğilim görülen EM'ler/(y)e yer verilecek olup anlam evirici eğilim görülmeyen diğer EM/ler tabloda gösterilmeyecektir.

⁴ KM ve EM'lerdeki masal başlıkları ilgili kitapların içindekiler bölümünden alındığı için incelenen örneklerde sayfa numaraları belirtilmemiştir.

2.Örnek

KM	Il palazzo da rompere
EM-2	Kırıp Dökmek Serbest

KM'deki başlıkta geçen "palazzo" sözcüğü Türkçede hem "bina" hem de "saray" (<https://www.wordreference.com/ittr/palazzo>. Erişim Tarihi: 08.12.2022) anlamlarına gelmekte ve başlık da Türkçeye "kırılacak saray/bina" şeklinde birebir çevrilebilmekte iken EM-2'nin çevirmeni "Kırıp Dökmek Serbest" şeklinde bir çeviri yapmayı tercih etmiştir. Çevirmenin "özgün metnin anlamıyla hiçbir ilintisi olmayan bir anlam" ürettiği ve bu başlığın EM-2'ye aktarımında anlam evirici eğilimlerden "anlamın saptırılması" (Öztürk Kasar, 2021, s. 34) görüldüğü söylenebilir.

3.Örnek

KM	La donnina che contava gli starnuti
EM-2	Hapşırık Sayan Yaşlı Kadın

İtalyanca isimlerin sonuna gelen "-ino" son ekinin Türkçedeki karşılığı "-cık, -cağız" ekleridir. "Donnina" sözcüğü, Türkçede "kadıncık, kadıncağız" anlamlarına gelmektedir. EM-2'de geçen "yaşlı" sözcüğü ise KM'de geçmemektedir. KM'deki bu başlık, Türkçeye "hapşırıkları sayan kadıncık/kadıncağız" şeklinde çevrilebilecekken EM-2'de çevirmen "Hapşırıkları Sayan Yaşlı Kadın" şeklinde bir çeviri yaparak "özgün metindeki anlam birimiyle bir ilintisi olmakla birlikte kesin olarak yanlış bir bilgi aktarılmıştır", yani "yanlış bir anlam üreten yanlış bir çeviri söz konusu" (Öztürk Kasar, 2021, s. 32) olduğu için de bu başlığın EM-2'ye aktarımında "anlamın bozulması"ndan söz edilebilir.

4.Örnek

KM	Il paese con l'esse davanti
EM-1	Ters Ülke

"Esse" İtalyanca "s" harfinin telaffuz ediliş biçimidir. Masalın içeriğine bakılınca bir ülkeden bahsedildiği ve bu ülkede önüne "s-" gelen her şeyin ters özellik gösterdiği görülmektedir. Örneğin, kalemtıraşın önüne "s-" gelince "skalemtraş" olur ve bu kalemi açtıkça kalem bitmez, aksine uzar. KM'deki bu başlığın EM-1'e aktarılmasında, kaynak dil ile erek dil arasındaki farklılıktan dolayı Türkçeye çevirisi mümkün olmayan bir ön ek, erek okur için açıklanarak verilmiştir. EM okuru, daha başlıktan tamamen her şeyi anlamaktadır. Bu nedenle "özgün metinde örtük olarak verilen bir gösterge açığa çıkarılarak aşırı anlam ve aşırı çeviri üretildiği", yani EM-1'de "aşırı yorum" yapıldığı söylenebilir (Öztürk Kasar, 2021, s. 29).

5.Örnek

KM	Gli uomini di burro
EM-1	Yağdan İnsanlar

KM'de geçen "burro" sözcüğü Türkçede "tereyağı" anlamına gelmektedir (<https://www.wordreference.com/ittr/burro>. Erişim Tarihi: 08.12.2022). Ancak EM-1'in çevirmeni bu sözcüğü "tereyağı" değil de sadece "yağ" şeklinde çevirmiş ve "özgün metinde açık seçik ortada olan bir anlamı belirsiz hale getirmiştir." Türkçede "tereyağı" anlamına gelen İtalyanca "burro" sözcüğü, EM-1'de daha genel bir anlamla ifade edilmiştir. Bu nedenle bu başlığın çevirisinde "bulanık bir anlamın ortaya

çıktığı” ve anlam evirici eğilimlerden “anlamın bulanıklaştırılması” (Öztürk Kasar, 2021, s. 29) olduğu söylenebilir.

6.Örnek

KM	Alice Cascherina
EM-2	Alis!... Hangi Taşın Altındasın?
EM-3	Düşengeç Alice

“Alice Cascherina”, masal karakterinin adıdır. Başlıkta geçen karakterin soyadı olan “Cascherina” EM-2’ye aktarılmamış ve KM’deki başlık, “Alis!... Hangi Taşın Altındasın” şeklinde çevrilip KM’deki “anlam taşıyan gösterge” EM-2’de silinerek “metnin anlam evrenine ciddi bir darbe indirilmiştir” (Öztürk Kasar, 2021, s. 35). Bu nedenle de bu örnekte “göstergenin yok edilmesi”nden söz etmek mümkündür. “Aşırı anlam ve aşırı çeviri” yoluyla ve KM’de yer almayıp masalın içeriğinden hareketle üretilen “hangi taşın altındasın” ifadesi de “anlamın aşırı yorumlanması” (Öztürk Kasar, 2021, s. 29) olarak değerlendirilebilir.

KM’de karakterin soyadı olan “Cascherina” sözcüğü EM-3’e “düşengeç” olarak aktarılmıştır. “Cascherina” sözcüğü Türkçede “düşmek” anlamına gelen İtalyanca “cascare” fiilinden gelir ve “çok düşen” anlamı verir. Masal karakteri sürekli düşen birisi olduğu için çevirmen de içerikten hareketle karakterin soyadını “düşengeç” biçiminde çevirmiştir. Türkçede böyle bir sözcük yoktur. Bu nedenle çevirmen, EM’de “anlamı aşırı yorumlayarak” (Öztürk Kasar, 2021, s. 29) yeni bir gösterge oluşturmuştur.

7.Örnek

KM	La strada di cioccolato
EM-1	Çikolata Yolu

Başlığın birebir çevirisi “çikolata(dan) yol”dur, yani yolun çikolatadan yapılmış olması kastedilmektedir. “Çikolata yolu” ise farklı bir anlama -çikolataya giden/çıkan yol- gelir. Bu başlık EM-1’e aktarılırken “özgün metinde açık seçik ortada olan anlam belirsiz hale getirilmiş, bu işlemin sonucunda bulanık bir çeviride bulanık bir anlam ortaya çıkmıştır” (Öztürk Kasar, 2021, s. 29).

8.Örnek

KM	A comprare la città di Stoccolma
EM-3	Stokholm Kentini Satın Alan Adam

Masalda şehri satın aldığını düşünen bir adamın hikâyesi anlatılmaktadır. Başlığın Türkçeye birebir çevirisi “Stokholm şehrini satın almak/satın almaya ...”dır. EM-3’te geçen “adam” sözcüğü KM’de geçmemektedir; yani bu başlığın çevirisinde “özgün metinde verilenden daha fazla bilgi verilerek aşırı anlam ve aşırı çeviri üretilmiştir” (Öztürk Kasar, 2021, s. 29).

9.Örnek

KM	La giostra di Cesenatico
EM-1	Cesenatico Lunaparkı

İtalyanca “la giostra” sözcüğü Türkçede “atlı karınca” ve “lunapark aracı” (<https://www.wordreference.com/ittr/giostra>. Erişim Tarihi: 08.12.2022) anlamlarına gelirken bu sözcüğün İtalyanca çoğulu olan “le giostre” Türkçede “lunapark” anlamına gelmektedir. EM-

1'deki Türkçe başlık, "lunapark" anlamı vermemekte ve spesifik bir gösterge daha genel bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu başlığın çevirisinde KM'de "açık seçik ortada olan bir anlamın belirsiz bir hale getirilerek bulanık bir çeviride bulanık bir anlam ortaya çıkarılmıştır" (Öztürk Kasar, 2021, s. 29) denilebilir.

10.Örnek

KM	La guerra delle campane
EM-2	Çanların Barış Çağrısı

İtalyanca başlığın Türkçeye birebir çevirisi "çanların savaşı"dır; ancak EM-2'de çevirmen "Çanların Barış Çağrısı" şeklinde bir çeviriyi tercih etmiştir. Metnin içeriğinden çıkarılacak anafikirden hareketle bu başlık verilmiş olsa da KM'nin, Türkçedeki bu anlamı içermediği görülmektedir. Bu başlığın çevirisinde "özgün metne oranla karşıt bir anlam oluşturulduğu hem bir anlamın olumsuzlanması hem de ters açıdan bakıp değillenmesi biçiminde bir çeviri üretiminin söz konusu" (Öztürk Kasar, 2021, s. 33) olduğu; yani anlam evirici eğilimlerden "anlamın çarpıtılması" görüldüğü söylenebilir.

11.Örnek

KM	Una viola al polo nord
EM-2	Buzlar Ülkesinde Bir Menekşe

İtalyanca bu başlığın Türkçeye birebir çevirisi "kuzey kutbunda bir menekşe"dir. Çevirmen "kuzey kutbu" ibaresini hiç çevirmeyip yerine "buzlar ülkesi" ibaresini kullanmayı tercih etmiştir. Kaynak metnin başlığında da metnin içeriğinde de Türkçede "ülke" anlamına gelen İtalyanca "paese" sözcüğü geçmemekte ve "kuzey kutbu" anlamına gelen "polo nord" ibaresi kullanılmaktadır. KM'de açıkça belirtilmiş bir gösterge olan "kuzey kutbu" ibaresinin EM-2'ye aktarılırken kullanılması, "bulanık bir anlam" (Öztürk Kasar, 2021, s. 29) ortaya çıkarmıştır.

12.Örnek

KM	Il giovane gambero
EM-2	Aykırı Yengeç
EM-3	Genç Yengeç

İtalyanca bu başlığın Türkçeye birebir çevirisi "genç kerevit"tir. Yengeç ve kerevit aynı deniz canlıları olmayıp aralarında birtakım farklılıklar vardır. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te yengeç, "Eklem bacaklılardan, kabuklu, birinci ayak çifti kısaçak olarak gelişmiş, eti için avlanan, suda yaşayan bir böcek" (<https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 27.09.2022) şeklinde tanımlanırken kerevit ise "Kabuklular sınıfından, çamurlu tatlı sularda yaşayan bir eklem bacaklı, tatlısu istakozu, karavide (potamobius fluviatilis)" (<https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 27.09.2022) şeklinde tanımlanmaktadır. Yengeç ve kerevitin birbirine benzeyen deniz canlıları olması nedeniyle aralarında bir ilgi kurulabilir; ancak "yengeç" sözcüğünün İtalyancada "granchio" sözcüğü ile karşılandığı göz ardı edilmemelidir. Ayrıca EM-2'de Türkçede "genç" anlamına gelen İtalyanca "giovane" (<https://www.wordreference.com/ittr/giovane>. Erişim Tarihi: 08.12.2022) sözcüğünün hiç çevrilmediği görülmektedir. Bu nedenle "anlamın bozulduğu" ve "özgün metindeki anlam birimiyle bir ilintisi olmakla birlikte kesin olarak yanlış bir bilgi aktaran, yanlış bir anlam üreten yanlış bir çeviri söz konusu" (Öztürk Kasar, 2021, s. 32) olduğu söylenebilir.

KM'deki "giovane" sözcüğünün Türkçedeki karşılığı olan "genç" sözcüğü, sadece EM-3'te verilmiştir. Bu aktarımda anlam dönüşümü yoktur; ancak burada da "kerevit" sözcüğü yerine yine "yengeç" sözcüğü kullanılmıştır. Bu nedenle de EM-3'ün çevirisinde "anlamın bozulması" eğiliminin yani "yanlış bilgi aktaran, yanlış bir anlam üreten çevirinin söz konusu" (Öztürk Kasar, 2021, s. 32) olduğu söylenebilir.

13.Örnek

KM	I capelli del gigante
EM-2	Dev Oğlanın Saçları

İtalyanca bu başlığın Türkçeye birebir çevirisi "devin saçları"dır. EM-2'nin çevirmeni, anlamı aşırı yorumlayarak çevirisine KM'de olmayan "oğlan" sözcüğünü eklemiş ve "özgün metinde verilenden daha fazla bilgi vererek aşırı bir anlam ve aşırı çeviri üretmiştir" (Öztürk Kasar, 2021, s. 29) denilebilir.

14.Örnek

KM	A giocare col bastone
EM-2	Sihirli Baston

İtalyanca bu başlığın Türkçeye çevirisi "bastonla oynamak/oyynamaya" şeklindedir. EM-2'nin çevirmeni "sihirli baston" şeklinde bir çeviri yaparak KM'de geçen ve Türkçede "oynamak" anlamına gelen İtalyanca "giocare" (<https://www.wordreference.com/ittr/giocare>. Erişim Tarihi: 08.12.2022) sözcüğünü atmış ve KM'de olmayan "sihirli" sözcüğünü çevirisine eklemiştir. Bu nedenle EM-2 çevirmeninin "özgün metindeki anlam birimiyle bir ilintisi olmakla birlikte kesin olarak yanlış bir anlam üreten yanlış bir çeviri" (Öztürk Kasar, 2021, s. 32) yaptığı, yani bu çeviride "anlamın bozulması" eğiliminin görüldüğü söylenebilir.

15.Örnek

KM	L'Apollonia della marmellata
EM-1	Apollonia'nın Reçeli
EM-2	Peri Elli Kadın
EM-3	Reçel Teyze Apollonia

Bu masalda çok hamarat, her şeyden reçel yapmayı başarabilen, eli lezzetli Apollonia'nın hikâyesi anlatılmaktadır. İtalyanca başlık olan "L'Apollonia della marmellata" Türkçeye "Reçel(lerin) Apollonia(sı)" şeklinde çevrilebilir. EM-1'in çevirmeni "Apollonia'nın Reçeli" şeklinde bir çeviri yapmıştır; ancak KM "La marmellata d'Apollonia" şeklinde olsaydı, çevirisi de "Apollonia'nın reçeli" şeklinde olurdu. Halbuki başlığı oluşturan tamlama tam tersi şekildedir. Bu nedenle EM-1'de "özgün metinde açık seçik ortada olan bir anlamın belirsiz hale getirildiği" ve "anlamın bulanıklaştırıldığı" (Öztürk Kasar, 2021, s. 29) görülmektedir.

EM-2'de ise çevirmen, metnin içeriğinden hareketle Apollonia'nın elinin lezzetli olması ve ısrırgan otu da dâhil olmak üzere her şeyden lezzetli reçel yapabilmesi dolayısıyla "peri elli kadın" şeklinde bir çeviri yapmıştır. Bu nedenle de bu başlığın çevirisinde "özgün metnin anlamıyla hiçbir ilintisi olmayan bir anlam üretildiği" (Öztürk Kasar, 2021, s. 34) yani "anlamın saptırılması" eğiliminin görüldüğü söylenebilir.

EM-3'te ise KM'de geçmeyen "teyze" sözcüğü kullanılmış; yani çevirmen, "özgün metinde verilenden daha fazla bilgi vermiş" ve "anlamı aşırı yorumlayarak" da "aşırı anlam ve aşırı çeviri üretmiştir" (Öztürk Kasar, 2021, s. 29).

16.Örnek

KM	La vecchia zia Ada
EM-2	Marya Teyze ve Kuşlar

Masal karakterinin adı Ada'dır. EM-2'de bu karakter "Marya" adıyla çevrilmiştir. KM'nin Türkçe çevirisi "Yaşlı Ada Teyze" şeklindedir. EM-2'nin çevirmeninin KM'de olmayan "kuşlar" sözcüğünü de çevirisine ekleyerek "Marya Teyze ve Kuşlar" biçiminde, "özgün metindeki anlam birimiyle bir ilintisi olmakla birlikte kesin olarak yanlış bir bilgi aktaran, yanlış bir anlam üreten yanlış bir çeviri yaptığı" (Öztürk Kasar, 2021, s. 32) söylenebilir.

17.Örnek

KM	Il re che doveva morire
EM-2	Ölmek İstemeyen Kral

İtalyanca bu başlığın Türkçeye birebir çevirisi "ölmesi gereken kral"dır. EM-2'de ise çevirmen KM'yi "ölmek istemeyen kral" şeklinde çevirmiş ve KM'deki anlamın tam tersi bir anlam üretmiştir. Bu nedenle de EM-2'de "anlamın çarpıtılması" eğiliminin görüldüğü; yani "özgün metne oranla karşıt bir anlam oluşturulduğu hem bir anlamın olumsuzlanması hem de ters açıdan bakıp değillenmesi biçiminde bir çeviri üretimi söz konusu olduğu" (Öztürk Kasar, 2021, s. 33) söylenebilir.

18.Örnek

KM	Il mago delle comete
EM-1	Kuyruklu Yıldızların Büyüsü
EM-2	Kuyruklu Yıldız Satıcısı

KM'deki İtalyanca başlık olan "Il mago delle comete"nin Türkçeye birebir çevirisi "kuyruklu yıldızların sihirbazı/büyücüsü"dür. EM-1'de "Kuyruklu Yıldızların Büyüsü" şeklinde bir çeviri ile karşılaşılmakta ve Türkçede "büyücü" anlamına gelen İtalyanca "il mago" sözcüğünün EM-1'e "büyü" olarak aktarıldığı görülmektedir. Oysaki Türkçede "büyü" anlamına gelen sözcük, İtalyancada "magia" (<https://www.wordreference.com/ittr/magia>. Erişim Tarihi: 08.12.2022) sözcüğü ile karşılanmaktadır. Bu nedenle EM-1'de "anlamın bozulması" eğiliminin görüldüğü; yani "özgün metindeki anlam birimiyle bir ilintisi olmakla birlikte kesin olarak yanlış bir bilgi aktaran, yanlış bir anlam üreten yanlış bir çeviri söz konusu" (Öztürk Kasar, 2021, s. 32) olduğu söylenebilir.

EM-2'ye ise Türkçede "büyücü" anlamına gelen İtalyanca "il mago" (<https://www.wordreference.com/ittr/mago>. Erişim Tarihi: 08.12.2022) sözcüğünün aktarılmadığı ve bunun yerine EM-2 çevirmeninin KM'de geçmeyen "satıcı" sözcüğünü tercih ettiği görülmektedir. Yine burada da "özgün metindeki anlam birimiyle bir ilintisi olmakla birlikte kesin olarak yanlış bir bilgi aktaran, yanlış bir anlam üreten yanlış bir çeviri söz konusu" (Öztürk Kasar, 2021, s. 32) olduğu; yani "anlamın bozulması" eğiliminin görüldüğü söylenebilir.

19.Örnek

KM	Il re Mida
EM-2	Kral Midas'ın Yükselişi ve Düşüşü

KM'deki başlığın Türkçeye birebir çevirisi "Kral Midas"tır. EM-2'nin çevirmeni KM'de yer almayan "yükseliş ve düşüş" ifadesini çevirisine ekleyerek "Kral Midas'ın Yükselişi ve Düşüşü" şeklinde bir çeviri üretmiştir. Bu nedenle çevirmenin "anlamı aşırı yorumlayıp" özgün metinde verileden daha fazla bilgi vererek aşırı anlam ve aşır çeviri ürettiği" (Öztürk Kasar, 2021, s. 29) söylenebilir.

20.Örnek

KM	Abbasso il nove
EM-3	Dokuz

KM'deki "Abbasso il nove" şeklindeki başlığın Türkçeye birebir çevirisi "dokuza ölüm/dokuz ölsün" şeklindedir. EM-3'ün çevirmeni KM'deki "abbassare" fiilini aktarmayıp bu başlığı sadece "dokuz" şeklinde çevirerek "anlamı eksik yorumlamış"; yani "özgün metinde verilen bilgileri azaltmış, eksik bir çeviri üreterek yetersiz bir anlam sunmuştur" (Öztürk Kasar, 2021, s. 30).

21.Örnek

KM	Tante domande
EM-2	Yanıtı Olmayan Sorular

İtalyanca bu başlığın Türkçeye birebir çevirisi "birçok/pek çok soru" şeklindedir. "Yanıtı olmayan" ifadesi ise çevirmen tarafından EM-2'ye eklenmiş; yani "özgün metinde verileden daha fazla bilgi verilerek aşırı anlam ve aşırı çeviri üretilmiştir" (Öztürk Kasar, 2021, s. 29). Bu nedenle de bu başlığın çevirisinde "anlamın aşırı yorumlanması"ndan söz edilebilir.

22.Örnek

KM	Il buon Gilberto
EM-2	Safdirik Antonyo

Çevirmen, Fransızcadan aradıl çevirisi olan EM-2'ye, KM'deki masal başlığında geçen "Gilberto" adını Antonyo olarak aktarmış, Türkçede "iyi kalpli/yürekli" anlamına gelen İtalyanca "buon" (<https://www.wordreference.com/ittr/buon>. Erişim Tarihi: 08.12.2022) ifadesini de "safdirik" biçiminde aktarmıştır. Türkçede "saftirik" sözcüğü olumsuz anlamlar içermektedir. Nitekim bu sözcük, TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "saf, budala, acemi, saftaron" (<https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 27.09.2022) gibi anlamlara gelmektedir. Çevirmenin, İtalyanca başlığı Türkçeye aktarırken "özgün metindeki anlam birimiyle bir ilintisi olmakla birlikte kesin olarak yanlış bir bilgi aktardığı, yanlış anlam üreten yanlış bir çeviri yaptığı" (Öztürk Kasar, 2021, s. 32) ve bu nedenle de bu çeviride "anlamın bozulması" eğiliminin görüldüğü söylenebilir.

23.Örnek

KM	La parola piangere
EM-2	Gelecekte Bir Ülke

KM'deki bu masal başlığının Türkçeye birebir çevirisi "ağlamak sözcüğü"dür. Masalda, geçmiş zaman müzesine gidilir; ancak çevirmen EM-2'de gelecek zaman müzesine gidildiğinden bahseder. Başlık da içerik de KM'den oldukça farklıdır. Bu nedenle de bu başlığın EM-2'ye aktarımında "anlamın sapıtılması" eğiliminden söz edilebilir; yani "özgün metnin anlamıyla hiçbir ilintisi olmayan bir anlamın, dolayısıyla özgün metnin gösterge evreniyle tutarlı ya da

mantıklı bir ilişki kuramayan aykırı bir anlamın üretildiği aykırı bir çeviriye işaret edilmiştir” (Öztürk Kasar, 2021, s. 34) denilebilir.

24.Örnek

KM	La domenica mattina
EM-2	Dikkatsiz Baba

KM’de geçen bu masal başlığının Türkçeye birebir çeviri “pazar sabahı”dır. EM-2 çevirmeni, masalın içeriğinden hareketle masal karakterlerinden birinin bile isteye yaptığı dikkatsizliği göz önünde bulundurarak başlığı “Dikkatsiz Baba” şeklinde çevirmiştir. Bu nedenle de bu başlığın çevirisinde çevirmenin “özgün metindeki anlam birimiyle bir ilintisi olmakla birlikte kesin olarak yanlış bir bilgi aktardığı” ve “yanlış bir anlam ürettiği” (Öztürk Kasar, 2021, s. 32) yani “anlamın bozulması” eğiliminin görüldüğü söylenebilir.

25.Örnek

KM	Il Signor Fallannina
EM-2	Bay Fedo’nun Terslikleri

İtalyanca bu masal başlığının Türkçeye çevirisi “Bay Fallannina”dır. EM-2’de çevirmen hem başlıkta geçen karakterin adını değiştirmiş hem de çevirisine KM’de olmayan “terslikler” sözcüğünü eklemiştir. Çevirmen EM-2’de, “özgün metinde verileden daha fazla bilgi vermiş” ve “sonuç olarak da aşırı anlam ve aşırı çeviri üretmiştir” (Öztürk Kasar, 2021, s. 29) denilebilir.

26.Örnek

KM	Il filobus numero 75
EM-2	Bedava Kır Gezisi
EM-3	75 Numaralı Tramvay

KM’de yer alan bu masalın başlığı Türkçeye “75 numaralı trolleybüs” şeklinde çevrilebilir. EM-2’nin çevirmeni bu başlığın çevirisinde KM’den tamamen bağımsız olarak bir başlık kullanmayı tercih etmiş, KM’deki göstergelerin yerine başka anlamda göstergeler kullanmış; yani “özgün metnin anlamıyla hiçbir ilintisi olmayan bir anlamın, dolayısıyla özgün metnin gösterge evreniyle tutarlı ya da mantıklı bir ilişki kuramayan aykırı bir anlamın üretildiği aykırı bir çeviri” (Öztürk Kasar, 2021, s. 34) ortaya koymuştur. KM ile ilintisiz bir başlık üretildiği için de “anlamın saptırılması” eğiliminin görüldüğü ileri sürülebilir.

Bu masal başlığının EM-3’e aktarımında ise “anlamın bozulması” eğilimi olduğu söylenebilir. İtalyanca “filobus” sözcüğünün Türkçe karşılığı “trolleybüs”tür. Trolleybüs ile tramvayın her ikisi de toplu taşıma aracı olmasına rağmen farklı niteliklere sahip araçlardır. TDK Güncel Türkçe Sözlük’te trolleybüsün tanımı “şehir içi yollarda, bir hava hattından elektrik akımı olarak çalışan otobüs, telli otobüs, boynuzlu”; tramvay ise “şehirlerde yol üzerinde döşenmiş özel raylarda hareket eden yolcu taşıtı” şeklinde tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 28.09.2022). Bu nedenle de KM’nin EM-3’e aktarımında “özgün metindeki anlam birimiyle bir ilintisi olmakla birlikte kesin olarak yanlış bir bilgi aktaran, yanlış bir anlam üreten yanlış bir çeviri söz konusu” (Öztürk Kasar, 2021, s. 32) olduğu söylenebilir.

27.Örnek

KM	Il paese dei cani
EM-2	Doksan Dokuz Köpekli Kasaba

KM'deki bu masal başlığında geçen İtalyanca "paese" sözcüğü Türkçede hem "ülke" hem de "kasaba" (<https://www.wordreference.com/ittr/paese>. Erişim Tarihi: 08.12.2022) anlamına gelmektedir. Başlık da Türkçeye "köpekler diyarı/ülkesi/kasabası" şeklinde çevrilebilir. Masalın içeriğinde bahsedilen mekânın doksan dokuz haneli bir yerleşim yeri olması nedeniyle buranın bir ülke değil de bir kasaba olduğu sonucu çıkarılabilir. Bu sözcük, sadece EM-2'de "kasaba" olarak çevrilmiştir. "Doksan dokuz" sayısı KM'de olmayıp içerikte bahsedilen bir bilgidir. Bu nedenle de EM-2'nin çevirmeni "özgün metinde verileden daha fazla bilgi vererek aşırı anlam ve aşırı çeviri üretmiştir" (Öztürk Kasar, 2021, s. 29) denilebilir.

28.Örnek

KM	La fuga di Pulcinella
EM-2	Soytarı'nın Kaçışı

İtalyanca masal başlığının Türkçeye birebir çevirisi "Pulcinella'nın kaçışı"dır. Pulcinella, masalın başkarakteridir. Pulcinella⁵ aynı zamanda Napoli tiyatrosunun önemli bir tipidir. İtalya'da on altıncı yüzyılda Commedia dell'Arte adlı tiyatro ortaya çıkmıştır. Maske, bu tiyatronun önemli öğelerinden biridir. Pulcinella da kendine özgü maskesiyle Napoli tiyatrosunun önemli bir temsilcisidir. Pulcinella, KM'de, özel bir isim olmasına rağmen EM-2'nin çevirmeni tarafından çevrilmemiş ve onun yerine "soytarı" sözcüğü kullanılmıştır. Bu sözcük TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "söz ve davranışlarıyla halkı güldürüp eğlendiren kimse; hileci, yaltak kimse, kaşmer" gibi anlamlara gelmektedir. Bu nedenle EM-2'nin çevirmeninin "özgün metindeki anlam birimiyle bir ilintisi olmakla birlikte kesin olarak yanlış bir bilgi aktaran, yanlış bir anlam üreten yanlış bir çeviri" (Öztürk Kasar, 2021, s. 32) yaptığı söylenebilir.

29.Örnek

KM	Il pozzo di Cascina Piana
EM-2	Bir Kuyuda On Bir İp
EM-3	Piana Çiftliğinin Kuyusu

KM'deki masal başlığının Türkçeye birebir çevirisi "Piana Cascina'nın kuyusu"dur. İtalyanca "cascina" sözcüğü Türkçede "çiftlik" anlamına gelse de KM'de büyük harfle gösterilmesinden dolayı özel isim olduğu anlaşılmaktadır. EM-2'nin çevirmeni, Türkçede "kuyu, su kuyusu" anlamlarına gelen İtalyanca "pozzo" (<https://www.wordreference.com/ittr/pozzo>. Erişim Tarihi: 08.12.2022) sözcüğü hariç hiçbir sözcüğü çevirmemiştir. Çiftliğin adı olan "Cascina Piana"yı aktarmamıştır. KM ile ilgisi olmayan "Bir Kuyuda On Bir İp" başlığını kullanmayı tercih etmiştir. EM-2 çevirmeninin bu başlığın çevirisinde "özgün metnin anlamıyla hiçbir ilintisi olmayan bir anlamın, dolayısıyla özgün metnin gösterge evreniyle tutarlı ya da mantıklı bir ilişki kuramayan aykırı bir anlam ürettiği ve aykırı bir çeviri yaptığı" (Öztürk Kasar, 2021, s. 34) ileri sürülebilir.

⁵ Pulcinella tiplmesi için bkz. Vannucci, 2019.

EM-3'te ise farklı bir anlam evirici eğilim görülmektedir. İtalyanca "cascina" sözcüğünün Türkçede "çiftlik" (<https://context.reverso.net/%C3%A7eviri/italyanca-t%C3%BCrk%C3%A7e/cascina>. Erişim Tarihi: 08.12.2022) anlamına geldiği ve KM'de özel isim olarak kullanıldığı yukarıda belirtilmişti. Ancak çevirmen, bu başlığı EM-3'e aktarırken bu sözcüğü özel isim olarak değil de "çiftlik" olarak çevirmeyi tercih etmiştir. Bu nedenle de burada anlam evirici eğilimlerden "anlamın kaydırılması" yani "sözlükbirimlerin olası anlamlarından birinin, özgün metnin çağrıştırmadığı bir yananlamın aktarıldığı" (Öztürk Kasar, 2021, s. 31) görülmektedir.

30.Örnek

KM	Case e palazzi
EM-1	Evler ve Saraylar
EM-2	Ev Yapan Evsiz Adam
EM-3	Evler ve Apartmanlar

KM'de geçen "palazzo" sözcüğü Türkçede hem "bina/apartman" hem de "saray" (<https://www.wordreference.com/ittr/palazzo>. Erişim Tarihi: 08.12.2022) anlamına gelmektedir. Türkçede bu iki anlamı karşılayacak tek bir sözcük bulunmamaktadır. Başlığın Türkçeye birebir çevirisi ise "evler ve saraylar/apartmanlar" şeklinde olabilir. EM-1 ve EM-3'te dilsel zorunluluk nedeniyle; yani Türkçede, İtalyanca "palazzo" sözcüğünün verdiği bu iki anlamı verebilecek sözcük olmaması nedeniyle "göstergelerin yeterince sorgulanmadığı, eksik bir çeviri üretildiği ve yetersiz bir anlam sunulduğu" (Öztürk Kasar, 2021, s. 30) yani bu iki çeviride "anlamın eksik yorumlanması" eğiliminin olduğu ileri sürülebilir.

KM'deki bu başlıkta geçen göstergeler ise EM-2'ye hiç aktarılmayıp "ev yapan evsiz adam" şeklinde bir çeviri sunularak ve KM'de bulunmayan bir anlam ortaya konmuştur. Bu nedenle EM-2'de "anlamın saptırılması" eğiliminden yani "özgün metnin anlamıyla hiçbir ilintisi olmayan bir anlamın, dolayısıyla özgün metnin gösterge evreniyle tutarlı ya da mantıklı bir ilişki kuramayan aykırı bir anlamın üretilmesinden" (Öztürk Kasar, 2021, s. 34) söz edilebilir.

31.Örnek

KM	Il marciapiede mobile
EM-2	Döner Kaldırımlı Gezegen

İtalyanca bu masal başlığı Türkçeye "hareketli/gezen/hareket eden kaldırım" şeklinde çevrilebilir. İtalyanca "mobile" sözcüğü Türkçede "mobilya" anlamının yanı sıra "hareketli, taşınabilir" (<https://www.wordreference.com/ittr/mobile>. Erişim Tarihi: 08.12.2022) anlamlarına da gelmektedir. İtalyanca "il marciapiede mobile" adlı nesne, bazı metro istasyonlarında ve havalimanlarında da görülen "yürüyen bant/hareketli yürüme yolu" şeklinde çevrilebilecek bir nesnedir. EM-2'nin çevirmeni "hareketli/gezen kaldırım/yürüyen bant" yerine KM'de verilmeyen bir anlam olan "döner kaldırımlı gezegen" şeklinde bir çeviri yapmıştır. Bu nedenle de "anlamın bozulması" eğiliminden yani "özgün metindeki anlam birimiyle bir ilintisi olmakla birlikte kesin olarak yanlış bir bilgi aktaran, yanlış bir anlam üreten yanlış bir çeviriden" (Öztürk Kasar, 2021, s. 32) söz edilebilir.

32.Örnek

KM	Cucina spaziale
EM-2	Ne Mutfakmış Be!...

KM'deki bu masal başlığının Türkçeye birebir çevirisi "uzay mutfağı"dır. KM'de yer alan ve Türkçede "uzayla ilgili, uzaya ait" anlamlarına gelen İtalyanca "spaziale" (<https://www.wordreference.com/ittr/spaziale>. Erişim Tarihi: 08.12.2022) sözcüğü EM-2'ye aktarılmamış ve "Ne Mutfakmış Bel!..." şeklinde çevrilmiştir. Bu nedenle de KM'deki "anamlı birim silinmiş" ve önemli bir "gösterge yok edilmiştir" (Öztürk Kasar, 2021, s. 35).

33.Örnek

KM	A sbagliare le storie
EM-2	Bu Ne Biçim Masal?

KM'deki bu masalın başlığı Türkçeye "masalları şaşırmak/karıştırmak" şeklinde çevrilebilir. Türkçede "hata yapmak, yanlış yapmak, birbirine karıştırmak, şaşırmak" anlamlarına gelen İtalyanca "sbagliare" (<https://www.wordreference.com/ittr/sbagliare>. Erişim Tarihi: 08.12.2022) fiili, EM-2'ye aktarılmayıp "Bu Ne Biçim Masal?" şeklinde bir başlık tercih edilmiştir. Bu nedenle EM-2'nin çevirmeni "özgün metindeki anlam birimiyle bir ilintisi olmakla birlikte kesin olarak yanlış bir bilgi aktarmış ve yanlış bir anlam üreten yanlış bir çeviri yapmıştır" (Öztürk Kasar, 2021, s. 32) denilebilir.

34.Örnek

KM	Promosso piú due
EM-3	İki Sınıf Üste Geçmek

KM'deki bu masalın başlığı Türkçeye "artı iki/fazladan iki/artırılmış/yükseltilmiş iki" şeklinde çevrilebilir. Masalın kahramanı "10" rakamıdır. Birtakım çıkarma ve bölme işlemiyle bu 10 rakamı 4'e düşer ve "ex 10" bu duruma çok üzülür. Sonra birisi ortaya çıkan 4 rakamını 3 ile çarpar ve "ex 10", 12 olur. "Ex 10", eskisinden daha fazla yani 12 olduğu için sevinir. Artık o, 10 değil, "+2"dir. EM-3'ün başlığı olan "İki Sınıf Üste Geçmek" ibaresi, Türkçede ya "statü olarak sınıf atlamak" ya da "okulda sınıf atlamak" gibi anlamlara gelir. Ne KM'deki masalın başlığından ne de içeriğinden böyle bir anlam çıkmamaktadır. KM'deki anlam ile bağlantılı olan tek sözcük "2" rakamıdır. Bu nedenle de EM-3'te "anlamın bozulması" eğiliminin olduğu; yani "özgün metindeki anlam birimiyle bir ilintisi olmakla birlikte kesin olarak yanlış bir bilgi aktarıldığı, yanlış bir anlam üreten yanlış bir çeviri yapıldığı" (Öztürk Kasar, 2021, s. 32) söylenebilir.

SONUÇ

Bu çalışmada İtalyan çocuk edebiyatının öncü yazarlarından biri olan Gianni Rodari'nin *Favole al telefono* adlı masal kitabındaki masal başlıklarının Türkçeye çevirileri, Sündüz Öztürk Kasar'ın çeviribilime kazandırdığı "Çeviride Anlam Evrilmesi Dizgeselliği" bağlamında incelenmiştir. İnceleme nesnelere olarak kaynak metnin 1995 yılındaki baskısı; erek metinler olarak da Demet Elkâtip'in *Telefonda Masallar* başlığıyla çevirdiği ve Alkım Yayınevi'nin 2005 yılında yayımladığı baskı, Üzeyir Gündüz'ün *Telefon Öyküleri* başlığıyla çevirdiği ve Harf Eğitim Yayıncılığının 2006 yılında yayımladığı baskı ve Eren Cendey'in *Bir Telefonluk Masallar* başlığıyla çevirdiği ve Can Sanat Yayınları'nın 2012 yılında yayımladığı baskı kullanılmıştır. Demet Elkâtip kaynak metinde yer alan 70 masalın tamamını Türkçeye çevirirken Üzeyir Gündüz 41, Eren Cendey ise 68 masalı çevirmiştir.

EM-1'deki masal başlıklarının çevirisinde anlam evirici eğilim sayısı sadece 7'dir. Bunlardan 1'i anlamın aşırı yorumlanması, 4'ü anlamın bulanıklaştırılması, 1'i anlamın eksik yorumlanması ve 1'i de anlamın bozulması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sayılar, çeviri masal başlıklarının sayısına oranlandığında %10'luk bir rakama tekabül etmektedir. EM-2'deki 41 masal başlığının çevirisinde 29 anlam evirici eğilim görülmektedir. Bunlardan 7'si anlamın aşırı yorumlanması, 1'i anlamın bulanıklaştırılması, 10'u anlamın bozulması, 2'si anlamın çarpıtılması, 6'sı anlamın saptırılması ve 3'ü de göstergenin yok edilmesi olarak görülmektedir. Bu sayılar, çeviri masal başlıklarının sayısına oranlandığında %71'e tekabül etmektedir. EM-3'teki masal başlıklarının çevirisinde anlam evirici eğilim sayısı 9'dur. Bunlardan 3'ü anlamın aşırı yorumlanması, 2'si anlamın eksik yorumlanması, 1'i anlamın kaydırılması ve 3'ü de anlamın bozulması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu sayılar, çeviri masal başlıklarının sayısına oranlandığında %14'lük bir rakama tekabül etmektedir. Ayrıca her üç erek metinde "anlamın bozulması" eğilimi 14 kez görülürken hiçbir erek metinde "anlamın parçalanması" eğilimine rastlanmamıştır. EM-2'de, EM-1 ve EM-3'e nazaran anlam evirici eğilim sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun aradil-asıl kaynak dil çevirisi ile ilgili olduğu düşünülebilir; çünkü EM-1 ve EM-3 asıl kaynak dil çevirisi iken EM-2 aradil çevirisidir. Anlam evirici eğilim sayısının düşük sayıda olması, çevirinin niteliğine dair ipuçları vermektedir. Bir eserin çevirisinde karşılaşılabilecek anlamsal sorunları ve anlam evirici eğilimleri en aza indirebilmek ve nitelikli bir çeviri yapabilmek için eserin çevirisine başlamadan önce Öztürk Kasar'ın ortaya koyduğu çeviri göstergebilimsel bağlamda bir çözümlemenin yapılması, çevirmenlerin işini kolaylaştıracağı gibi onlara yol da gösterecektir.

KAYNAKÇA

- Gündüz, Üzeyir. (2014). "Dünya çocuk edebiyatının 'uçarı' kalemi Gianni Rodari". *Türk Dili*. C. CVII. Aralık 2014. S. 756: 817-825.
- Karail, Deniz Dilşad. (2012). *İtalyan Çocuk Edebiyatında Ünlü Bir Ad: Gianni Rodari*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Öztürk Kasar, Sündüz. (2021). "Çevirmek, Anlamı Eğip Bükme Sanatı mıdır?" *Söylem, Anlam ve Çeviri Üzerine Disiplinlerarası Tartışmalar*. ed. Didem Tuna & Mesut Kuleli. Ankara: Anı yayıncılık. 19-44.
- Öztürk Kasar, Sündüz & Güzel, Ozan Erdem. (2022). Ayşe Kulin'in Nefes Nefese Adlı Romanı ile İngilizce Çevirilerinin Kent Göstergebilimi ve Çeviri Göstergebilimi Odağında Çözümlemesi. *RumeliDE*. 27 (Nisan): 869-890.
- Rodari, Gianni. (1995). *Favole al Telefono*. Edizioni EL S. r. l. Trieste: Einaudi Ragazzi.
- Rodari, Gianni. (2005). *Telefonda Masallar*. Çev. Demet Elkâtip. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Rodari, Gianni. (2006). *Telefon Öyküleri*. Çev. Üzeyir Gündüz. Ankara: Harf Eğitim Yayıncılığı.
- Rodari, Gianni. (2012). *Bir Telefonluk Masallar*. Çev. Eren Cendey. 2. Bs. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Salvadori, Maria Luisa; A. A. Mathys. (2002). Apologizing to the Ancient Fable: Gianni Rodari and His Influence on Italian Children's Literature. *The Lion and the Unicorn*. V. 26, N. 2: 169-202.

Vannucci, Alessandra. (2019). Arlecchino e Pulcinella nel corteo dionisiaco. *Anais de filosofia classica*. Vol. 13. N. 26: 19-41.

Zipes, Jack. (2009). The War of the Bells. *Marvels & Tales Journal of Fairy-Tales Studies*. Vol. 23 (1): 91-97.

<https://context.reverso.net/%C3%A7eviri/italyanca-t%C3%BCrk%C3%A7e/> (erişim 08.12.2022).

<https://sozluk.gov.tr/> (erişim 27.09.2022).

<http://www.giannirodari.it/biografia/biografia.html> (erişim 12.09.2022).

<https://www.wordreference.com/ittr/> (erişim 08.12.2022).

Başka Bir Tarih Hayal Etmek

TÜRK EDEBİYATINDA ÜKRONYA

MURAT GÜR

Günce Yayınları

Edebiyat Üzerine Söyleşiler

MAKSUT YİĞİTBAŞ

Günce Yayınları

FEMİNİST EDEBİYAT KURAMI BAĞLAMINDA

GÜLTEN AKIN ŞİİRİ

GÖKAY DURMUŞ

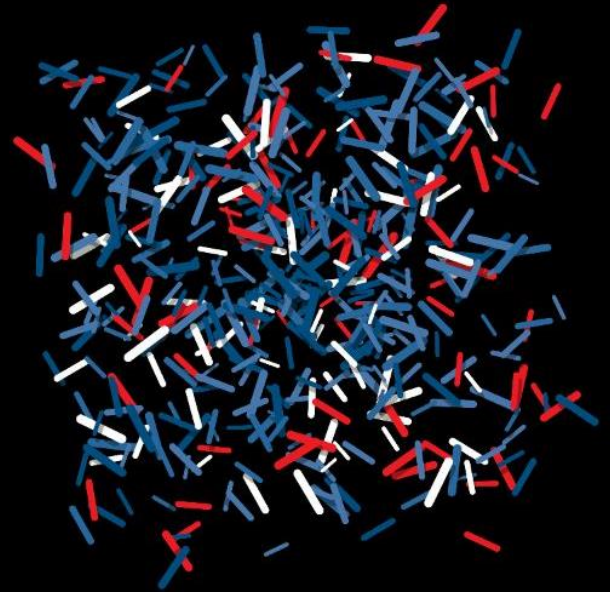

Günce Yayınları

FRANSIZCA VE TÜRKÇENİN SÖZDİZİMİ

KARŞITSAL VE DAĞILIMSAL BİR ÇÖZÜMLEME

Dr. Yusuf Topaloğlu

Günce Yayınları